

Jakmile se tato procedura s tuší v roztoku provede, vytvoří se množství hypotonických center s prouděním řízeným centripetálně i centrifugálně. Tam, kde se oba proudy setkávají, dochází ke kumulaci tušových částic, které tu vytvoří podobu šestibokých buníc. Tyto buňky za krátko po vytvoření se rozdělí v několik sekundárních buněk polyedrických se strukturou výrazně granulární.

Použije-li se namísto tekutiny hypotonické hypertonická, probíhá zjev zvláště ke konci trochu jinak a uplatňuje se rozdělení buněk připomínající buněčnou strukturu alveolární.

Dr. Jan Podzimek. (Dokončení.)

ROZHLEDY PO ŽIVOTĚ NÁBOŽENSKÉM A CÍRKEVNÍM.

Křesťanský svět a československá církev.

1.

Předpoklady součinnosti.

Od počátku svého frvání byla československá církev vedena k tomu, aby nedostatek porozumění pro své duchovní tužby a potřeby ve vlastním národě nahrazovala utužením pout se spřízněnými křesťanskými hnutími ve světě. Za žádných okolností nechtěla sice dát přednost sympatií ciziny před lopotným kypřením domácího úhoru náboženského. Ježto však každé reformační hnutí bývá provázeno snahou o to, aby budilo ohlas, nelze zalívat ani předákům československé církve, že stáli o povzbuzení z řad zahraničních církví, když museli doma čeliti otevřenému i skrytému nepřátelství, chladnému odmítání a nezřídka i pronásledování církevních pracovníků.

První desetiletí v dějinách tohoto mladého útvaru nelze si odmysliti bez souvislosti s ostatním politickým, sociálně hospodářským a kulturním dějstvím, provázejícím budování československé republiky. Obdobně, jako si republika budoval soustavu přátelských styků se svými zahraničními spojenci z důvodů sebezáchovných, též nově zřízená církev se počala starat o objevení sourodých náboženských společností, o něž by se mohla opřít ve svých začátcích.

Hned na prvních krocích v navazování přátelských styků s ostatním křesťanským světem narážela československá církev na četné překážky a na úskalí, při čemž docházelo k zklamání i k roztrpčení na obou stranách. Nedorozumění působilo, že cíle součinnosti nebyly vždy zcela jasné. Předáci československé církve bývali nezřídka překvapeni, že křesťanský svět nechce uzpůsobit své zájmy podle směrnic moderní reformace, kterou právě započali v národě Husově. Představitelé křesťanských církví, s nimiž přicházela československá církev k výměně názorů, bývali nezřídka pohoršeni rozsahem její svobodomyšlnosti, kterou si zpravidla vykládali jako nedostatek opravdové křesťanské víry. Záhy se naši církevní vůdcové

presvědčili, že jim schází tradice sbližovacích snah a že jen postupně si musíme osvojit umění získávat si z uzavřených (nezřídka i z povýšených) cizinců věrné druhy a oddané spolubratry v Ježíši Kristu.

Můžeme se zde jen stručně zmínit o tom, které momenty od samého počátku působily proti sbližovacím snahám a které síly určovaly podstatné snížení okruhu církví, jež by s církví československou mohly vstoupit v užší přátelskou alianci. Československá církev byla především oddělena od ostatního křesťanského světa přehradou, která se vytvářela faktem jejího bohosloveckého radikalismu. Vyslovila totiž s nebývalou odvahou některé zásady, jež byly tichým souhlasem většiny křesťanských církví považovány za zapovězené. (Vzpomeme jen na rozruch, způsobený vydáním Farského a Kalousova Katechismu, který svým přímočarým použitím principu svobody svědomí byl jistě činem revolučním.) Svým theologickým úsilím odvrátila od sebe do té doby nejmocnější a nejvlivnější církevní kruhy křesťanské. Nehledíme-li ani k církvi římsko-katolické, která byla apriorně zaujata proti nám, platí to především o církvích pravoslavných, z církví protestantských pak o pravověrně založených skupinách, vycházejících z reformačních vyznání víry a zvláště též o církvi anglikánské. O křesťanském charakteru československé církve byly vyslovovány pochybnosti. Ani jedna větev dějinného křesťanství se k československé církvi nechtěla znáti jako k sourodému církevnímu útvaru. To je daň, kterou jsme platili za svůj svéráz: nejsme opravdu ani církví katolickou, ani církví protestantskou, ani církví episkopální, ani presbyteriální, nelze nás dobře zařadit ani k unitářům ani k trinitářům. Nedivme se pak, že nás potom přijímají křesťanské církve do svého bratrstva s nedůvěrou a že s nabídnutím svého individuálního obecenství s rezervou vyčkávají. Některými svými hesly (jako je důraz na t. zv. praktické křesťanství bez teologie, nebo podceňováním křesťanské bohoslovecké tradice) vzbuzujeme dojem, že stavíme na povrchním (žurnalistickém) přijímání náboženského obsahu křesťanské pravdy.

Při tom si všimněme skutečnosti, že československé církvi zůstala uzavřena možnost přátelské spolupráce s církvemi, jež se politicky exponují ve službách revisionismu. Lutherská církev v Německu, stejně jako kalvínská církev v Maďarsku se nemohou přiblížit československé církvi už proto, poněvadž v ní spatřují průkopníka československého nacionalismu. Na druhé straně nemůžeme v československé církvi vytěžit z přátelského vztahu československého státu k národům, jež nám jsou politicky blízké, ale při tom se převážně hlásí k římsko-katolickému vyznání (Francie, Belgie, Itálie). Ze slovanských národů Polsko je římsko-katolické, Jugoslavie je nám zatím uzavřena po nezdařilém pokusu o součinnost s pravoslavím. Sovětský svaz náboženství potlačuje, ač pro budoucnost v něm není možnost náboženského probuzení na modernistickém základě vyloučena. Z větších církevních skupenství přicházely by pro přátelskou součinnost v úvahu některé skupiny, jež jsou sice československé církvi ideově blízké, ale územně příliš vzdálené, jako jsou svobodomyšlně orientované církve americké (část kongregacionalistů, unitáři, universalisté) a Nezávislá církev Filipinských ostrovů.

Toto složité křížení zájmů konfesijních, národně i církevně politických

a kulturně geografických působilo by samo o sobě k nebezpečnému osamocení československé církve, kdyby k jejímu užšímu sepětí s křesťanským světem nepřispíval významný sektor, který podněcuje sjednocení všech křesťanských církví, v mocném hnutí ekumenickém. Ačkoliv československá církev těžko navazuje sama bezprostřední součinnost s jednotlivými křesťanskými církvemi, může se organicky včlenit do celku křesťanského světa pomocí církevních bloků, které sledují určitý úsek sblížovacích snah, směřující k jednotě křesťanského světa. Jsou to: Všeobecná křesťanská rada pro Život a Dílo a Světová aliance pro pěstování mezinárodního přátelství prostřednictvím církví, jež pracují k uskutečnění zásad Ježíšova evangelia v životě sociálním a v mezinárodních vztazích; Světová konference o Věře a Zřízení, jejímž účelem je objasnění rozdílů a shody mezi různými věroučnými směry křesťanskými a Světový svaz pro svobodné křesťanství a náboženskou svobodu, spojující stoupence od dogmatisovaného náboženství.

2.

Směrnice církevního sněmu.

Všechny tyto ekumenické organizace se vykristalisovaly tak, že k nim mohl zaujmouti stanovisko I. řádný sněm církve československé, když se sešel k zasedání ve dnech 28.—30. března 1931.

Na pořadu jednání církevního sněmu byla na prvním místě řada naléhavých vnitrocírkevních předloh, rozhodujících pro další ideovou, organizační a hospodářskou výstavbu československé církve. Sněm mohl věnovat otázce spolupráce s křesťanským světem pozornost až na druhém místě. Přece však schválením zprávy předsednictva sněm vyslovil zásadní souhlas s dosavadním postupem ústřední rady, kterým byla československá církev zařazena do všekřesťanských snah sjednocovacích.

Předsednictvo podalo v své zprávě sněmu referát o třech skupinách zahraničních styků: o pronikání československé církve mezi krajany československé národnosti v zahraničí,¹⁾ dále o účasti československé církve v křesťanském hnutí ekumenickém²⁾ a konečně o spolupráci s jednotlivými ideově blízkými církevními útvary.³⁾

Ve věci zakotvení CČS v Americe se zmiňuje zpráva o tom, že práce byla započata jen mezi americkými Slováky, a že se nepodařilo proniknouti podle původního úmyslu církve československé na Slovensko přes Ameriku, nýbrž přímým zásahem. Jinak se v ní jen konstatuje, že dr. Farský vykonal v amerických obcích CČS inspekci a že v době sněmu tam bylo 10 náboženských obcí. Mnohem nadějeplněji vyznělo sdělení o úspěchu CČS v kruzích vídeňské menšiny čsl. národnosti; o pravidelný styk tamní náboženské obce s mateřskou církví bylo možno při její blízkosti stále pečovati.

1) Zpráva předsednictva prvního řádného sněmu k druhému zasedání, Praha 1931, str. 12—13.

2) Tamtéž, str. 13—15.

3) Tamtéž, str. 16—17.

Ve stručných člancích o Stockholmském a Lausannském hnutí bylo naznačeno, jaká byla hlavní programová struktura obou ekumenických konferencí a učiněn závěr, že Lausannská konference nedala předpokladů ke kompromisnímu řešení rozporů mezi konservativní a modernistickou orientací ve věroučných otázkách. Další dva články připomínají, že se československá církev dosud nejplněji uplatnila ve Svazu pro svobodné křesťanství a náboženskou svobodu.

Ve vztahu k jednotlivým církvím zdůrazněn byl přátelský poměr ČCS k národní církvi polské, vedené biskupem Zacharjasiewiczem a k Nezávislé národní církvi na Filipínách.

Dosavadní zahraniční politika ústřední rady byla sněmem schválena ve smyslu zprávy předsednické.⁴⁾ Sněm též schválil návrh naukového výboru na odpověď Pokračovacímu výboru Lausannské konference.⁵⁾

Z uvedených směrnic ke křesťanské součinnosti, které měly i do budoucnosti vésti základní linii církve československé v zahraničních stycích, můžeme vyvoditi motivaci vztahu ke křesťanskému světu, jak se ustálila od doby církevního sněmu z roku 1931. Především byly opuštěny některé dřívější podněty, jež v prvních letech po vzniku vedly ČCS k „navazování známostí“ v křesťanských společnostech náboženských. Církev československá vypsela k uvědomění si sebe samé jako svěbytného církevního útvaru, kterému musí dostačiti k bohublému trvání vlastní duchovní, mravní i hmotné zdroje. Znova prohlásila, že neusiluje o dosažení apoštolské posloupnosti, poněvadž za ni nemohla zaprodat svou drahocennou zástavu, svobodu svědomí a náboženského přesvědčení. ČCS se přestala ohlížet po berlách, vypůjčených z ciziny, které by jí pomohly podpírati se ve finančních nesnázích a církevněpolitických starostech domácích. Přijetím Učení náboženství křesťanského a vlastního vyznání víry se vědomě konstitovala jako nový, modernistický církevní typ, po stránce bohoslovecké značně odlišný od církvi, jež se váží slovně na starokřesťanské symboly věroučné. Od té doby se nebylo možno podívat, jestliže některá křesťanská církev zdráhala se souhlasit s ideologií československé církve a chovala se chladně i v otázce své součinnosti s ní.

Schválením předsednické zprávy však naznačil církevní sněm z roku 1931, že československá církev, ač jest církvi národní, nechce se vyvíjet jako provinciální sekta, nýbrž že má být organicky zapojena do celku křesťanského světa. Též její účast v různých odvětvích ekumenického hnutí byla schválena a tím zároveň převzala československá církev odpovědnost za závazky, jež pro ni plynou z členství v příslušných mezinárodních korporacích. Toto rozhodnutí, ať už byl stupeň uvědomělosti jeho důsledků jakkoliv veliký nebo malý, bylo důležitým krokem k podepření křesťanského charakteru československé církve.

V pohnutkách, jež se uplatňovaly v postoji ke křesťanskému světu, získává u vedoucích představitelů československé církve na významu

⁴⁾ Zpráva o I. rádném sněmu církve československé, konaném ve dnech 28., 29. a 30. března 1931, str. 77.

⁵⁾ Tamtéž, str. 42.

presvědčení, že přátelské styky se zahraničními církvemi mají důležitost s hlediska církevního, poněvadž československá církev má své poselství k církvím pravověrným i svobodným, jež záleží v jejím chápání ideového obsahu křesťanské víry. Současně se oceňují též tyto styky s hlediska obrany zájmů státních, poněvadž neúčasti na mezicírkevních poradách ponechává se volný průchod revisionistické propagandě se strany nepřátel československé republiky, kteří užívají i světového fora církevního k získávání sympatií pro své politické cíle. S mravní podporou sprátených církví (zvláště svobodných) mohlo být nadále počítáno při náboženské posile krajanů československé národnosti, žijících v zahraničí.

3.

Zkušenosti posledních čtyř let.

Chceme krátce přehlédnouti výsledky zahraniční spolupráce za uplynulá čtyři léta a shrnout zkušenosti při tom získané v několik zásad. Pisatel těchto řádků byl vyrozuměn krátce po církevním sněmu v dubnu 1931 z předsednictva ústřední rady, že má po svém návratu z Chicaga (kde dlel tehdy jako stipendista ministerstva školství na studiích) převzít zahraniční agendu československé církve. Ač jeho příprava k dosažení magisteria theologické vědy vyžadovala úplného soustředění, přece se snažil ještě před svým návratem z Ameriky připravit se již předem pro svěřený úkol. Vykonal tam několik přednášek o náboženském životě v republice a o československé církvi, získával porozumění pro československou církev u představitelů amerického církevního života, zvláště z řad svobodných církví a pro jejich informaci přeložil do angličtiny liturgii československé církve.⁶⁾

Ve shodě s intencemi církevního sněmu navázal ještě za svého pobytu v Americe styky s vůdci amerických svobodných církví, s biskupy Nezávislé církve Filipinských ostrovů i s gen. sekretářem Světového svazu svobodných církví drem van Holkem z Utrechtu.⁷⁾ Na zpáteční cestě navštívil ústředí Americké unitářské asociace v Bostonu a byl tam přijat jejím presidentem drem Cornishem.

Po příjezdu do Prahy byl dr. Hník ústřední radou ustanoven úředníkem v ústřední kanceláři a to jako sekretář pro zahraniční styky ČČS, s úkolem pomáhati též v celocírkevní práci ideové, tiskové a sociální. Pouze jeden rok byla položena váha na zahraniční práci, a to od srpna 1931 do srpna 1932. Do té doby, se též datuje normalisace zahraničních styků československé církve, o nichž je třeba zopakovati několik dat.

V srpnu a v září 1931 účastnili se zástupci církve čsl. (patriarcha Procházka, biskup Stejskal a dr. Hník) tři mezinárodních konferencí.

⁶⁾ Tento překlad vyšel později tiskem, a byl po stránce jazykové upraven prof. dr. S. B. Snowem, děkanem Meadvillské fakulty a dr. von Ogdennem Vogtem, profesorem liturgiky a církevního umění na universitě v Chicagu.

⁷⁾ Viz o tom v článku Mezinárodního sbratření svobodných církví, Český zápas, roč. 14., str. 182—184.

Na konferenci Pokračovacího výboru Světové konference o víře a zřízení v High Leigh předal biskup dr. Stejskal jako člen tohoto výboru za ČCS odpověď církevního sněmu na dotazník Lausannské konference a to předsedajícímu arcibiskupu z Yorku.⁸⁾ Na kongresu mezinárodní rady Světové aliance pro přátelství mezi národy prostřednictvím církvi byl zvolen patriarcha Procházka jedním z vicepresidentů této důležité korporace. Dr. Hník zúčastnil se též mezinárodních mírových konferencí mládeže ve Westcliffu a v Cambridge.

Ústřední rada dala v součinnosti s Československou odbočkou Světové aliance souhlas k zavedení mírové neděle na druhou neděli adventní, uskutečněna návštěva gen. sekretáře Světové aliance dra Drummonda, získáno stálé stipendijní místo pro mladé duchovní na Manchesterské koleji v Oxfordu, započata spolupráce s Americkou unitářskou asociací za účelem mravní posily náboženských obcí ČCS v Severoamerické unii, připraven zájezd prof. dra van Holka, gen. sekretáře Světového svazu pro svobodné křesťanství a náboženskou svobodu z Utrechtu; dále navštívili ČCS američtí unitářští duchovní Rev. Walen a Rev. Hoagland, uskuteč-

⁸⁾ Tato odpověď se týkala stanoviska ČCS ke zprávám, přijatým na první Světové konferenci o víře a zřízení v Lausanne. Církve, zúčastněné na Lausannské konferenci, měly podle jejího usnesení z 18. srpna 1927 zaujmouti stanovisko k výsledkům jednání; svými odpověďmi měly poskytnouti materiál k novému zasedání konference. Odpověď se měla zabývatí výzvou Lausannské konference k jednotě církvi, smyslem evangelia, povahou církve, společným vyznáním víry, duchovenským úřadem církve, pojetím svátostí a problémem sjednocení křesťanského světa. — Kdežto značná část zúčastněných církvi zodpověděla podrobně na podněty z lausannské konference, spokojila se ČCS jen zcela všeobecným zhodnocením výsledků sjednocovacích snah ve víře a zřízení, aniž by se dotýkala theologicky merita věci. Český zápas o předání sněmovního usnesení výslovně uvedl, že odpověď byla jménem ČCS podepsána patriarchou Procházkou a biskupem dr. Stejskalem (roč. 14., str. 280). Podle úředního protokolu, vytištěného po konferenci, referoval arcibiskup z Yorku o sdělení čl. církve 21. srpna 1931 v plénu Pokračovacího výboru. (Records of the Continuation Committee, tisky Lausannského hnutí č. 65, str. 23.) Překlad odpovědi církevního sněmu ČCS byl nejprve připraven v jazyce francouzském, ale vzhledem k řízení konference byl před podáním přeložen do angličtiny s nepatrným stylistickým upravením, jež překlad nutně vyžadoval. Zástupci československé církve vložili do věty sněmovního usnesení: „Upouštíme od toho, abychom k jednotlivým bodům zpráv vyslovovali názory svoje, nechtějice dosavadní různosti rozmnožovati“ slova: pro tuto dobu (at this moment). Nebyli ovšem k tomu vedeni záměrem reprodukovatí sněmovní usnesení nepřesně, nýbrž naopak snahou, zabránití tomu, aby nesprávným výkladem předcházejícího sněmovního usnesení nevznikl o ČCS ve světě neoprávněný dojem, že si vůbec chce v podstatných otázkách věroučných rezervovatí své názory pro sebe a že chce liberalistickým principem zakrývatí nedostatky ve vlastní naukové tvořivosti. Toto nebezpečí nemohl předvidatí církevní sněm, ale vyniklo zřetelně našim zástupcům v High Leigh. Zde totiž Pokračovací výbor 19. srpna 1931 rozhodl, že odpovědi církvi budou otištěny ve zvláštní publikaci jako soubor „Přesvědčení církvi“; církvim měla být ještě dána možnost, aby znovu revidovaly znění své odpovědi na lausannský dotazník. Kdyby ovšem neměli mít biskupové právo na takový postup, bylo by třeba, aby se ústřední rada předem usnášela na autentickém znění důležitých cizojazyčných listin.

něna návštěva presidenta dra Cornishe z Bostonu a prof. dra Faggina Auera z Harvardovy university v Cambridge. Hlavním samostatným podnikem československé církve k utužení mezinárodního přátelství byla v té době mírová konference mládeže, pořádaná ústřední radou ve dnech 20.—28. července 1932 v Černohorských Kúpelích, za účasti více než 100 členů, z nichž plnou čtvrtinu tvořili zahraniční delegáti správených svazů mládeže z 11 států a to z Evropy, Ameriky a Asie. Ideová úroveň přednášek i diskusí na konferenci byla vysoká a vzbudila pozornost v tisku domácím i zahraničním.⁹⁾ V srpnu 1932 byla obeslána konference Světového svazu pro svobodné křesťanství ve Svatém Havlu (patriarcha Procházka, biskup Stejskal), při níž patriarcha Procházka vykonal zahajovací bohoslužby a byl zvolen do komise pro zřízení mezinárodních theologických kursů. Týmiž dvěma delegáty zúčastnila se CČS též zasedání Ekumenické rady pro praktické křesťanství v Ženevě. CČS byla v tomto pracovním roce 1931/32 definitivně začleněna do ekumenického hnutí, získala zastoupení v jeho nejvyšších správních orgánech a prostřednictvím osobního styku i korespondence s vedoucími představiteli všekřesťanských snah o sjednocení církví mohla uváděti ve známost své úsilí o vlastní bohosloveckou orientaci, své působení na poli praktického křesťanství i svou mírotvornou vůli.¹⁰⁾

Od podzimu 1932 došlo k podstatnému omezení zahraniční agendy CČS. Souviselo to s vývojovými tendencemi ekumenického hnutí v křesťanském světě i s vnitrocírkevními potřebami CČS. Celkový stav křesťanských sjednocovacích snah byl po začátečním mohutném rozmachu

⁹⁾ O všech těchto zahraničních akcích ústřední rady byla naše církevní veřejnost pravidelně informována a to jednak v Českém zápase, jednak v Náboženské revue. Viz na př. úvahy patriarchy G. A. Procházky o spolupráci CČS s křesťanskými církvemi, společnostmi a konferencemi v Českém zápase, roč. XVI., nebo články biskupa dr. R. J. Stejskala (o Světovém svazu pro svobodné křesťanství, o konferencích o Životě a Díle a o Víře a Řádu), prof. A. Spisara (o svobodném protestantismu a CČS) a dr. F. M. Hníka (o CČS na poli mezinárodním a o konferenci v Černohorských Kúpelích) v Náboženské revui, roč. IV.

¹⁰⁾ Kromě sdělení o jiné zahraniční korespondenci stala se v XV. ročníku Českého zápasu zmínka též o dopise biskupa Vernona Herforda, jehož doporučil pozornosti CČS dr. Drummond. Z informací dr. Drummonda nám bylo známo, že jde o předáka malého evangelicko-katolického hnutí, které nevyklučuje ze svého obecnství žádného učedníka Kristova pro dogmatické odchylky. Tyto informace jsme také přesně uvedli, zároveň se zněním krátkého dopisu Herfordova patriarchovi Procházkoví (str. 147). Snažíme se býti loyálními k svým zahraničním přátelům a nepokládáme při tom za rozhodující, zda jejich náboženské hnutí představuje miliony nebo jen desítky stoupenců. Se stejnou otevřeností přijímáme projevy křesťanského bratrství od zahraničních přátel, ať jsou biskupy či jen prostými duchovními nebo laickými pracovníky. Kdyby stoupenci CČS měli stát o masovou a dogmaticky sešroubovanou katolicitu, neměla by hlubšího smyslu jejich touha po svobodné církvi. Po tom, co shora řečeno, nebude činit snad nikomu potíží, aby pochopil, že nemůžeme při své ideové orientaci očekávat zvláštní sympatie od velkých pravověrných církví protestantských a pravoslavných. Jsou-li zastánci náboženského pokroku a oddogmatizovaného křesťanství dosud v křesťanském světě v mizivé menšině, nezbyvá nám než abychom to vzali na vědomí.

podlomen z několika příčin. Theologické rozpory, vystupující při mezinárodních poradách do popředí jednak mezi křesťanským světem protestantským a pravoslavným, jednak mezi kalvinistickou a lutherskou větví reformační, jakož i mezi starověrečnými a modernistickými směry, ukázaly se daleko podstatnější překážkou hlubšího a trvalejšího sblížení na podkladě Ježíšova evangelia, než očekávali iniciátoři Stockholmské a Lausannské konference. Ekumenismus utrpěl dále vskutku nenahraditelnou ztrátu úmrtím duchovního vůdce v snahách o evangelickou katolicitu dra Nathana Soederbloma, arcibiskupa upsalského (zemřel 12. července 1931). Ztroskotáním odzbrojovací konference a národně socialistickou revolucí v Německu bylo zvýšeno napětí mezi národy, jež se odráželo i ochabnutím všekřesťanských sblížovacích snah, zvláště když v Německu došlo k persekuci některých předních ekumenických i mírových pracovníků. Souběžně se vzrůstem politických sporů postupovala též nebezpečná hospodářská krise, projevující se stoupající nezaměstnaností, uzavřením hranic celními a valutovými opatřeními a povážlivým snížením existenční úrovně v širokých vrstvách obyvatelstva na celém světě. Církev byla nucena omezit své příspěvky korporacím, jež měly pokračovat v započatém díle sjednocovacím. Tím byl snížen rozpočet hlavních odvětví ekumenického hnutí a mezi stejnorodými organizacemi se začalo jednat o sloučení. Pracovní program ženevského sekretariátu Ekumenické rady pro praktické křesťanství musel být omezen; tento sekretariát byl sloučen se sekretariátem Světové aliance pro přátelství mezi národy, zastaveno vydávání revuí Stockholm, die Eiche a j.

Za této situace není divu, že též československá církev musela přikročit k restrikci své zahraniční činnosti. Od roku 1933 nemůže platit své pravidelné členské příspěvky sekretariátům církevních svazů a musela omezit na nejmenší míru účast svých delegátů na mezinárodních církevních konferencích. V letech 1933—1935 nebyla na př. církev československá vůbec zastoupena z úsporných důvodů na konferencích Pokračovacího výboru Lausannské konference, na poradách Ekumenické rady pro praktické křesťanství ani na jednáních mezinárodní rady Světové aliance pro přátelství mezi národy. Vydání informační brožury o CČS pro cizinu jest už několik let odkládáno, ač se její potřeba živě cítí. Počet mladých duchovních, uvolněných pro studium v cizině na theologických fakultách svobodných církví jest velmi nepatrný (ve srovnání na př. se studenty z českobratrské církve evangelické), a dosahuje počtu průměrně nejvýše 2 stipenditů v jednom roce. Také běžné dopisování s představiteli zahraničních církevních svazů, jejich návštěvy v Československu, jakož i styky s mládeží zahraničních církví musely být v posledních letech velmi omezeny s ohledem na finanční situaci CČS.¹¹⁾

¹¹⁾ Pisatel těchto řádků byl pověřen vedením zahraniční agentury CČS od srpna 1931. Původně zamýšlela ústřední rada zříditi sekretariát pro zahraniční styky CČS; od úmyslu bylo záhy upuštěno, ježto bylo třeba zahraničnímu sekretáři svěřovati povinnosti jiné. V úřední zprávě o zasedání ústřední rady z 21. IX. 1932 se o tom praví: „Konstatováno, že dr. Hníkoví v minulém školním roce byly svěřeny přednášky v kolejních kursech, vedení pobožností s bohoslovci a duchovní rádcovství bohoslovcům; vedle toho přípravné práce k zřízení Akademie, referát

I při tomto zmenšeném rozsahu součinnosti s křesťanským světem pokračovala další tři léta od září 1932 do září 1935 ústřední rada úspěšně v zahraniční spolupráci se spřátelenými církvemi a církevními svazy ve shodě se základními směrnicemi církevního sněmu. Uvedeme zde o tom aspoň několik dokladů. Československá církev se dostala do užšího pracovního kontaktu s nekatolickými církvemi v ČSR, a to jednak v rámci odbočky Světové aliance pro přátelství mezi národy a dále v pracovní komisi pro studium otázky o poměru státu a církve, podle dispozic Eku­menické rady pro praktické křesťanství. Při ústřední radě byla zřízena theologická komise pro zpracování podnětů Stockholmského a Lausannského hnutí, která schválila vydání Spisarova spisu o milosti v duchu CČS, zaujala stanovisko k poměru církve a státu a vypracovala zásady, jimiž se chce CČS řídit ve věci obrany československé republiky.

Při této příležitosti jest nutno též vzpomenouti náboženských obcí CČS v Americe. Jejím administrátorem jest farář R. F. Typlt, který podává o své činnosti ústřední radě čas od času zprávu. Americké náboženské obce CČS, o nichž činí zmínku předsednická zpráva církevnímu sněmu 1931, byly od počátku k mateřské církvi v poměru značně uvolněném. Správce americké diecése upozorňoval již v roce 1932 ústřední radu, že s propagací CČS mělo být započato ve velkých českých střediscích na americkém středním západě a ne na místech „kde téměř Čechoslováci neexistují.“ Malé skupiny několika chudých slovenských rodin, jež povětšinou tvořily členstvo jednotlivých náboženských obcí, těžko si samy vydržovaly duchovního a hradily náklad na bohoslužebnou místnost, ježto tam stát nepřispívá církvím žádnou dotací. Existence těchto obcí se stala do budoucnosti těžko udržitelnou, poněvadž se mladá generace slovenská rychle odnárodňuje, nestojí o bohoslužby v jazyce svých otců a veškerý příliv přistěhovalců do těchto osad ze staré vlasti jest v posledních letech vůbec znemožněn. Farář Typlt byl ochoten začít s propagací československé církve v městech se silnou českou menšinou. Finanční situace církve československé však nedovolila, aby byl k zamýšlené misijní činnosti uvolněn potřebný obnos. Z úsporných důvodů také nemohlo zatím dojít k zájezdu patriarchy Procházky do Spojených států, k němuž jej zvaly americké obce CČS i přátelé z Amerických svobodných církví. O cestě se uvažovalo v září r. 1933, kdy byl bratr patriarcha též pozván k přednášce na světovém parlamentu náboženstev v Chicagu. Nebyla však uskutečněna, poněvadž celková situace církve československé si vyžadovala ustavičné bdělosti a neumdlévající pile hlavy církve pro práci doma. — Přes tyto obtíže, jež se postavily v cestu dřívější snaze o proniknutí československé církve mezi americkými Slo-

sociální péče, spolupráce s mládeží a s kulturními složkami veřejného života. Poněvadž vedení zahraniční agendy je pouze malou složkou jeho agendy, zrušuje se jeho titul sekretáře pro zahraniční styky a zavádí se označení referent ústřední rady“ (Český zápas, roč. XV., str. 371). — Toto omezení zahraničního referátu ještě dále pokročilo, když byl dr. Hník v akademických letech 1932—1934 ústřední radou ustanoven profesorem na tehdy zřizované Vysoké škole bohovědné CČS a když byl v roce 1934—35 poslán na studia do Oxfordu. Od 1. září 1935 vykonává duchovní správu ve dvou náboženských obcích v Praze.

váky a jejich prostřednictvím na Slovensko, oceňovala ústřední rada význam náboženské a kulturně politické činnosti mezi krajany československé národnosti, žijícími za hranicemi. Pokračovala v tom směru podporou náboženské obce CČS ve Vídni a spoluprací s československým zahraničním ústavem v Praze.

S Ekumenickou radou pro praktické křesťanství sblížila CČS návštěva gen. sekretáře H. L. Henrioda v Praze v březnu 1934. O předpokladech další součinnosti CČS s Lausannským hnutím jednal dr. Hník v březnu t. r. v Londýně s kanovníkem Hodgsonem, gen. sekretářem konference pro sjednocení církví ve víře a zřízení. V tomto jednání pokračovali patriarcha dr. Procházka a dr. Hník s vedoucím theologem anglikánské církve drem Headlamem, biskupem z Gloucesteru, za jeho návštěvy v Praze v květnu t. r. Ústřední rada pověřila dra Spisara a zahraničního referenta, aby jejím jménem omluvili letošní nepřítomnost zástupce CČS na schůzi Pokračovacího výboru Lausannské konference a aby vyložili v písemném podání svobodomyšlnou orientaci CČS. Přes otevřené vysvětlení, že CČS nestaví na trinitářské christologii, dostalo se ústřední radě vlídného pozvání, aby neodříkala účast svých zástupců na druhé Světové konferenci o víře a zřízení, a to na základě resoluce Pokračovacího výboru z 5. srpna 1935. Podrobnější zprávu o tomto usnesení podáme ve čtvrté části svého článku.

S londýnským ústředím Světové aliance pro přátelství mezi národy jest ústřední rada v pravidelném styku od konference v Cambridge. Pěkný kus drobné práce podle jejích směrnic vykonal v roce 1932 a 1933 farář Oskar Malý svými bohoslužbami pro anglické učně v Baťových závodech ve Zlíně. S morální podporou Světové aliance koná se v Londýně každoročně oslava československého svátku Svobody, za účasti vyslanectev, kolonií sprátených států a anglických přátel ČSR. 28. října 1934 byl pozván za kazatele při této významné příležitosti dr. Hník.¹²⁾ Týž se za svého studijního pobytu v Oxfordu, snažil o utužení přátelského poměru CČS k anglickým představitelům Světové aliance. Mimo jiné byl přijat Lordem Dickinsonem, presidentem Aliance, účastnil se slavnostní recepce na počest nového arcibiskupa upsalského dra Eidema v anglické horní sněmovně a přednášel na mírové konferenci anglické mládeže ve Whan Crossu o překážkách světového míru s hlediska křesťanské víry.

Ideový vývoj československé církve vedl k tomu, že ke konkrétní spolupráci došlo především se Svazem pro svobodné křesťanství a náboženskou svobodu. V květnu 1933 navštívil gen. sekretář prof. dr. van Holk znovu patriarchu Procházku v Praze a přednášel na bohovědné škole CČS. V dubnu 1934 byl hostem ústřední rady prof. J. H. Weatherall,

¹²⁾ Promluva Hníková, v níž osvětlil význam 28. října pro vznik a vývoj československé církve, byla vyžádána k otištění přítomným redaktorem časopisu Good Will. — Jest samozřejmé, že každoročně otiskne několik zahraničních časopisů zprávy o československé církvi, ať už na základě redakčních rozhovorů, nebo na pokladě přímých zpráv svých zpravodajů. Vydáním informační brožury o CČS pro cizinu by se tento zájem o vývoj, o ideovou a organizační výstavbu CČS ještě podstatně zvýšil.

představený Manchesterské koleje v Oxfordu a přednesl za své návštěvy několik pozoruhodných projevů. Počátkem července 1934 uvítala československá církev oficielní zástupce Americké unitářské asociace, anglických unitářů a Svazu svobodných církví na slavnostní konvokaci unitářské bohoslovecké fakulty z Chicaga, konané v auditoriu filosofické fakulty Karlovy university, při níž byl patriarchovi Procházkovi udělen čestný doktorát bohosloví. V srpnu 1934 účastnili se čtyři duchovní CČS (dr. Novák, Rutle, Šustr a Vít) mezinárodní theologické školy v Kodani, na níž přednášel prof. Spisar o problému staré a nové víry s hlediska CČS. Tato škola předcházela mezinárodnímu kongresu svobodných církví v Kodani, pořádanému ve dnech 14.—19. srpna 1934, na němž československou církev zastupovali patriarcha dr. Procházka, biskup dr. Stejskal, senátní rada Kloubek a dr. Hník. Tito delegáti ústřední rady zúčastnili se též činně kongresového jednání. Patriarcha dr. Procházka vedl jednu ranní pobožnost, promluvil o CČS do rozhlasu a byl přijat s kongresovou deputací v audienci u dánského krále. Současně se delegáti CČS účastnili zastupitelského shromáždění Svazu svobodných církví, na němž vystoupením patriarchy dra Procházky a dra Hníka bylo zastaveno přijetí resoluce, nepříznivé rumunské vládě, ve věci pronásledování maďarské unitářské menšiny v Sedmihradsku. Všichni čtyři delegáti CČS byli přítomni schůzi, věnované prohloubení součinnosti bohosloveckých učelišť svobodných církví; mimo to zasedali patriarcha a Hník v komisi pro pomoc sedmihradským unitářům, Stejskal v komisi pro stálou výstavu a Kloubek v komisi finanční. CČS obelala kongresovou výstavu bohatým materiálem obrazovým i publikačním.

Ze součinnosti CČS s jednotlivými členskými skupinami, tvořícími Svaz svobodných církví, jest uvéstí aspoň tato data. Na sněmu anglických unitářů v květnu 1933, konaném v Londýně, přednášel o CČS O. Hradil. V březnu 1935 promluvil v londýnském klubu unitářských duchovních o CČS ve vztahu k anglickým unitářům dr. Hník. Kromě zmíněné již spolupráce s Americkou unitářskou asociací, která přinesla mravní posilu americkým obcím CČS, jest uvéstí cyklus tři přednášek o soudobé americké theologii, které v lednu 1935 přednesl dr. Fagginger Auer z Harvardovy univesrity v bohoslovecké koleji CČS. Dr. Novák přednášel v srpnu 1935 na konferenci mládeže svobodných církví v Arcegno, kterou pořádalo Leyden International Bureau. Biskup dr. Stejskal navštívil v září t. r. společně s předsedou Svazu svobodných církví Rev. Alfredem Hallem maďarské unitářské sbory v Sedmihradsku a to z pověření Americké unitářské asociace.

Z velkých církví protestantských došlo k prvním krokům přiblížení jen s anglikánskou církví a to rozhovory dra Hníka s arcibiskupem z Yorku drem Templem a s vůdcem anglikánských modernistů drem Majorem letos na jaře, jejichž účelem bylo informovati o CČS. Ráz těchto rozhovorů byl čistě soukromý.

Dosavadní zahraniční spolupráce CČS vyrůstala zcela organicky z jejich vlastních duchovních tužeb a cílů. Proto by byla stěží opodstatněna domněnka, že CČS zapoměla pro starosti „o navázání známostí“

v cizině na povinnosti k své vlastní domovině, jakoby nám byla cizinou. Pro vedení zahraniční agendy ústřední rady byl v uplynulých letech částečně uvolněn jeden duchovní. Není jistě náhodou, že se podjal prozkoumání vnitřního, duchovního života československé církve (a to ve dvou knihách o ČČS v posledních letech vydaných) právě zahraniční referent. Součinnost s křesťanským světem plánoval v úzké souvislosti s náboženským programem ČČS.¹³⁾

Potřebujeme si strážlivě uvědomiti, jaké výsledky práce může ČČS očekávat, jestliže jí celková situace nutí, aby omezovala na nejmenší míru veškerou součinnost se zahraničními církvemi, ať už jde o osobní styk, o vydávání publikací, o účast na konferencích nebo o dopisování, o odebírání časopisů a o opatrování knih v cizině vydaných. V ČČS se setkáváme s protichůdnými názory na rozsah naší zahraniční spolupráce. Musíme se však aspoň vyvarovat, zvláště stojíme-li na jedné frontě, logických kontradikcí. K nim na př. dochází, jestliže se jedním dechem exponujeme proti bludným poutím ČČS po cizině a současně se divíme, že jsme ještě nepřišli do styku s náboženskými společnostmi ve vzdálených zemích nebo světadílech; jestliže prohlašujeme odloučení ČČS od protestantského světa za záslužný čin minulosti a současně přiblížení se k němu za součást programu pro budoucnost. — Československá republika má zastupitelské úřady s potřebným úředním aparátem na celém světě. Stalo se mně na jedné mé přednášce v Anglii, že choť vysokoškolského profesora hledala na mapě Československo v sousedství Malé Asie a není to zkušenost ojedinělá. Pokládal bych za naivní počín obviňovati z nevědomosti této kultivované dámy úředníky československého vyslanectví v Londýně. Nepozastavoval bych se ani nad tím, kdyby některý anglický nebo francouzský farář nic nevěděl o ČČS a pochybuji, že z toho faktu padá stín na zahraniční referát ČČS, zvláště při jeho zatímní nouzové vybavenosti.

Myslíci lidé v československé církvi měli by se vyrovnat s otázkou, co má při součinnosti ČČS s křesťanským světem rozhodovat: zda dosažení solidarity s ostatními církvemi, budované na lásce k pravdě nebo dosažení početnosti zahraničních spojenců? Sám se dívám kriticky na tvrzení, že ČČS je ideově nejvíce sourodá se svobodnými církvemi unitářskými. Měl jsem o té sourodosti pochybnosti už od roku 1927, kdy se nám na mezinárodním kongresu pro pokrok v náboženství v Praze sešli vedle stoupců filosofického theismu, liberálního protestantismu a

¹³⁾ Čti o tom v Duchovních ideálech ČČS, vydaných v edici Blahoslav, sv. X., Praha 1934. Více než 60 stran je v tomto spise věnováno rozboru hlavních ekumenických hnutí, s nimiž ČČS spolupracuje a to na základě podrobného studia příslušné literatury. Víc než půltřetího sta stránek pojednává tu o celkové bohoslovecké a sociálně psychologické výstavbě ČČS (s ohledem na všechna závazná usnesení církevních sněmů ČČS, o níž se opírá účast československé církve či snahách o sjednocení křesťanských církví. — O církvích a o ekumenických snahách vychází ovšem takřka nepřehledná řada knih, brožur a článků, na jejichž prostudování nestačí jeden nebo dva lidé. Všem duchovním i laickým pracovníkům ČČS jest známo, že jim jsou vždy otevřeny sloupce církevních publikací, chtějí-li opravdovou prací přispěti k rozmnožení poznatků o křesťanském světě.

zastánců christocentrické théologie též američtí humanisté a průkopníci novopohanských kultů z Německa. Československá církev má dosud otevřenou cestu k součinnosti s oběma bloky náboženských společností, odvozujících svůj původ od Ježíše Krista: může spolupracovati se světem protestantským a pravoslavným na jedné straně, a se Svazem pro svobodné křesťanství na straně druhé. Heslo o příbuznosti ČCS k oběma táborům, s nimiž se ocitáme mezi proudy, podrobíme revisi. Musíme se však vystříhat každého náznaku, který by nasvědčoval, že barometr naší sympatie k zahraničním přátelům stoupá nebo klesá podle počtu duší, jež se hlásí k jejich směru. Barometr je nepřesný přístroj v službě Ducha Božího.

F. M. Hník.

ROZHLEDY PO PÍSEMNICTVÍ.

Referáty.

Frant. Linhart, Leonhard Ragaz, prorok naší doby. 1935. Cena Kč 6.—.

Profesor dr. F. Linhart vydal v knižní sbírce Svazu národního osvobození knížku o švýcarském dosud žijícím náboženském reformátorovi profesoru Leonardu Ragazovi. Ragaz bude ve dvou letech sedmdesátník. Před čtrnácti lety se dobrovolně vzdal profesury, neboť chtěl mít volnou ruku v kritice náboženství, církvi, socialismu a společnosti vůbec. Při tom Ragaz muž pevného ušlechtilého názoru jak podle učení Ježíšova, tak je horlivý také socialista; třebaže kritisuje Marxe, neváhal, i když děkanoval na curyšské universitě, několikrát manifestovati se socialisty 1. května.

Nehlásá potřebu ani nového náboženství, ani nové církve, ani nových obřadů, nýbrž usiluje o uskutečnění učení Ježíšova.

Profesor Linhart vykládá Ragazův názor ve dvaceti kapitolách a na stu stránek. Kapitoly nejsou úměrně rozsáhlé. Neveliká knížka, ale upřímného hledatele Boha a hledatele království božího zaměstnává na dlouhou dobu.

Ragaz odmítá dosavadní učení církevní a hlásá neučení. Odmítá náboženskou dosavadní praxi a náboženské praktiky a nabádá k životní praxi. Odmítá církve a vytvořil novou obec bez kněží, hlavně bez panovačné hierarchie. Odmítá dogmaticnost, spekulování o Bohu, spekulování o dogmatech; vidí — a můžeme s ním souhlasit, ba musíme s ním souhlasit — že společnost a kultura jsou založeny na sobectví, na moci a násilí, na nespravedlivosti. Přidejme: na bezohlednosti, na nejsvětějším já a jen já, my a jen my, dbáme nejčastěji jen hmotných a hmotářských zřetelů a říkáváme i praktikujeme: po mně ať přijde potopa, proč by se ohlížel na druhého!

Ragaz je z rodu kacířů; ale tím právě se přibližuje těm, kdož hýbali světem. Protože je Švýcar, našel si nejdříve vzor a příklad ve Švýcarsku. Zwingli, odvážlivý myslitel o nepřirozenosti dogmatu o předpodstatnění, podle něhož kněz prý může proměnit chléb v tělo Ježíšovo a víno v krev Ježíšovu, a Pestalozzi, příklad horlivé obětavosti, v níž našel smysl života, pe-